

Oponentský posudek bakalářské práce Evy Kastnerové Pražské památky v kultuře českých neslyšících a jejich pojmenování v českém znakovém jazyce

Na počátku svého výzkumu si autorka položila otázku, zda v českém znakovém jazyce existují pojmenování pro významné pražské architektonické památky (tedy zda se tyto památky staly onymickými objekty, tak jako jimi jsou např. v češtině), a jsou-li tedy ve své jedinečnosti součástí kultury českých neslyšících.

Mimořádně rozsáhlá práce s příloženým CD, která shrnuje různé aspekty tohoto tázání, výzkum i jeho výsledky, ovšem začíná teoretickými partiemi o vlastních jménech a podstatě onymického procesu. Základem je tu obecně onomastická práce R. Šrámka, okrajově V. Šmilauer a pak novější studie věnující se vlastním jménům v českém znakovém jazyce. Zde postrádám vlastní kontextualizující komentáře (se zaměřením na prováděný výzkum), např. na s. 20 je citát ze Šmilauera použit izolovaně, bez usouvztažnění s autorčinými potřebami. Některé partie působí bez uvedení do kontextu práce redundantně (s. 19 – Dělení vlastních jmen). Pokud např. autorka uvádí na s. 16 určitou klasifikaci funkcí vlastních jmen, měla by zdůvodnit, proč tak v kontextu své práce činí, které funkce v souvislosti s jejím materiálem dominují apod.; izolované „příklady“ (např. Avatar) jsou dobré, ale nestačí tu. Také bych – zejm. s ohledem na další části práce, interpretaci výsledků apod. – ráda věděla, jak autorka chápe v souvislosti se znaky pojem kalk. (Tak jako na s. 17 parafrázovaná Matušková?) U teoretické části postrádám shrnující závěr a také (jak to bývá u prací podobného typu časté) propojení s částí „praktickou“.

Jádrem práce je samozřejmě vlastní výzkum. Nemohu ho posuzovat z hlediska znalce problematiky znakového jazyka – mé otázky či připomínky vycházejí z obecnělingvistického pohledu na věc. Český znakový jazyk je pro mě jazykem sui generis a práci mohu posoudit jako práci jazykovědnou v obecném smyslu slova. (V případě pochybností si dovoluji požádat o vysvětlení „pro laika“; i ono může ukázat, jak autorka své problematice rozumí a jak ji dokáže prezentovat.)

Z tohoto hlediska (namísto obvyklých popisných partií) kladu následující dotazy:

1/ Jak je to s ustáleností a ustalováním znaků, resp. s jejich variantností? Je nějaká z variant „prestižní“? Existuje v rámci ČZJ – ptám se velmi laicky – něco jako norma, resp. kodifikace? Co pak v tomto směru znamená, že některé znaky pro pražské památky sdílí celý vzorek respondentů, zatímco jiné např. jen jejich pětina (resp. 4 z celkového počtu 21 respondentů)? Je i tento výsledek relevantní? Nakolik je výzkumný vzorek reprezentativní, aby bylo možno tvrdit, že čeští neslyšící mají a užívají znaky pro dané pražské památky? (Myslím, že namísto by byla poněkud podrobnější a diferencovanější interpretace získaných výsledků.)

Zamýšlela jsem se také nad tím, zda by všechny památky byli schopni identifikovat a pojmenovat slyšící čeští mluvčí. Dovedu si představit situaci, že z dvaceti respondentů by Týnský chrám nebo Betlémskou kapli nepoznal (a „nepojmenoval“) nikdo. Svědčilo by to o skutečnosti, že pro tyto objekty v češtině nemáme pojmenování? – Snažím se najít paralelu s autorčíným výzkumem, neboť se mi vtírá také tato otázka: co kdyby vybrala respondenty z jiného prostředí?

2/ Lze pojmenovací varianty chápat jako synonyma? V češtině máme ostatně v tomto ohledu mnohdy také

synonymní vyjádření (Pražský hrad – Hradčany, Letohrádek královny Anny – Belveder).

3/ Zaujalo mě, že neslyšící si (a to v 19,3 % případů) tvořili pro označení některých objektů vlastní znaky. Tady jsme u samého počátku pojmenovacího procesu, a to by stálo za hlubší úvahu. Lze o těchto „vlastních značích“ říci něco obecnějšího (konstatovat např. sklon k ikoničnosti nebo výběr nějak specifického motivačního zdroje)? Nakolik jsou tyto znaky srovnatelné s těmi fixovanějšími? Nakolik jsou srozumitelné ostatním neslyšícím? Jsou tvořeny ad hoc v dané komunikační situaci a pak zapomenuty, anebo se mají tendenci rozšířit a vstoupit do jazyka?

Výzkum je zřejmě dobře promyšlen a jeho výsledkem je bohatý materiál vztahující se k pojmenováním (i variantním) dvaceti vybraných pražských památek v současném českém znakovém jazyce. Jeho pořízení, zpracování a ověřování bylo jistě časově, organizačně i intelektuálně velmi náročné, práce prozrazuje nesporný zájem a dlouhodobé úsilí. Jisté připomínky mám, jak už bylo uvedeno, k jeho teoretickému ukotvení (úvodní kapitola o vlastních jménech) a k poněkud rozmlžené interpretaci získaných dat (závěry práce).

Konečné provedení bakalářské práce je celkově velmi pečlivé (až na některé pravopisné, zejména interpunkční nedostatky – vyznačeno v mém exempláři práce), ocenit je potřeba zejména rozsáhlou a precizně vytvořenou obrazovou dokumentaci včetně prezentace výzkumu na DVD.

Konkrétní výsledky budou jistě přínosem pro kulturu neslyšících v praktickém smyslu slova (s dotazníkem i znaky a jejich variantami lze pracovat např. ve výuce znakového jazyka a ve vzdělávání neslyšících). Obohatit by snad mohly i

reflexi zkoumání onymických pojmenovacích postupů a fungování vlastních jmen v ČZJ, to ovšem až v další fázi, pokud by autorka posílila teoretickou složku zkoumání a pokusila se o hlubší vhled do onomastiky (znakového jazyka) a organičtější včlenění výsledků svého výzkumu do dosavadních teorií. Pak bude ovšem potřeba i podrobněji interpretovat data, která z dotazníků vyplynula.

V závěru je třeba konstatovat, že práce splňuje nároky kladené na práci bakalářskou a lze ji doporučit k obhajobě.

Navrhované hodnocení: velmi dobře (podle vystoupení při ústní obhajobě nevyklučuji ani výbornou).

Doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D.
Ústav českého jazyka a teorie komunikace
FF UK Praha

V Praze 5. září 2012